

Petra ŽALDOVÁ, *Měšťanské testamenty jako pramen k dějinám zbožnosti (Soběslavské kšafy z let 1600-1825)*, České Budějovice 2009 (= diplomová práce Ústavu archivnictví a pomocných věd historických Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), 115 s.

Posudek vedoucího diplomové práce

Poslední vůle raně novověkých měšťanů patří k pramenům, které se těší dlouhodobé pozornosti historiček a historiků. Zejména od osmdesátých let minulého století jsou formou případových studií využívány k výzkumu hmotné kultury a materiální úrovně měšťanských domácností, měšťanské kultury nebo rodinných struktur. V poslední době se jim někteří badatelé snaží položit otázky související s měšťanskou zbožností, což – v poněkud širším kontextu – souvisí také s otázkou vlastního vzniku testamentů a jeho motivů, mezi nimž se kromě snahy po zabezpečení vlastní pozůstalosti objevují rovněž zbožné pohnutky. K městům, kde se dochovala pozoruhodná kontinuální řada měšťanských kšaftů patří Soběslav; tamější nejstarší testamenty, dnes přístupné v edici, pocházejí již z poloviny 15. století. Petra Žaldová se oproti tomu zaměřila na novější období vymezené léty 1600 až 1825, ze kdy se jí podařilo shromáždit 242 testamentů, tedy v průměru (pouze) více než jeden za rok. Z otázek, které se nabízejí, dostala za úkol využít jejich výpovědní hodnoty právě v oblasti zbožnosti. Výběr tématu byl ovlivněn možností studovat pramen v dlouhé časové epoše, v níž město prošlo dynamickým náboženským i společenským vývojem od převážně nekatolického města přelomu 16. a 17. věku do pozdně barokní lokality na prahu moderní doby. Protože bylo zřejmé, že výpovědní hodnota „maloměstských“ testamentů nebude velká, měl být položen důraz právě na vývojové trendy v období více než dvou staletí.

Předkládaná diplomová práce má dvě hlavní části. V první, kompilativně pojaté části se diplomantka věnovala vývoji testamentů v různých sociálních prostředích, tedy na venkově, u šlechty, církevních představitelů a posléze také v městském prostředí. Přestože se jí podařilo shromáždit základní literaturu k tématu, působí – mnohdy právě vzhledem k míře probádanosti tématu – jednotlivé kapitoly poněkud nesouměřitelně. (Pozdně) středověké testamenty duchovních jsou obtížně srovnatelné s raně novověkými kšafy šlechticů a ty zase s poddanými posledními vůlemi 18. věku. Výhrady lze mít také k některým autorčiným příliš obecným formulacím či závěrům, když k obecnému shrnutí se dosavadní literatura mnohdy ještě nedobrala. Poněkud lépe v této souvislosti vyznívá výklad o měšťanských testamentech, i když i tady je výklad Petry Žaldové jistější v souhrnu moderní literatury, naopak u té starší trpí jistou mezerovitostí.

V následné kapitole, která tvoří přechod mezi první a stěžejní druhou částí diplomové práce, tedy ve výkladu o dějinách městského práva, se diplomantka dopustila podobných prohrěšků. Přestože ve výkladu není žádné časové omezení, Petra Žaldová se soustředila převážně na období raného novověku, zatímco starší středověké období zůstalo, jistě i s ohledem na časové vymezení předkládané práce, závislé na menším množství literatury.

Část nazvaná Kšaftovní zvyklosti soběslavských měšťanů v novověku se pak již opírá o studované prameny, poněkud tu ale postrádám komparaci zjištěných poznatků pro Soběslav s Koldínovou kodifikací městského práva. Leitmotivem této kapitoly totiž mohla být otázka, zda soběslavští měšťané a tamní městská rada skutečně dodržovaly právní ustanovení nebo zda se naopak ve městě vyskytovaly nějaké (například tradiční, ale respektované) zvláštnosti. Za pozornost naopak stojí autorčino upozornění (na s. 44) na ustálenost formulí používaných při psaní kšaftů městským písařem Tomášem Netolickým na počátku 17. století, což je mimochodem zajímavý příspěvek do diskuse o sériovosti/unifikovanosti nebo naopak jedinečnosti měšťanských testamentů.

Před výklad o zbožnosti soběslavských měšťanů ve světel jejich testamentů zařadila Petra Žaldová ještě – opět kompilativně pojatý – výklad o církevních dějinách města. Ve skutečnosti se jedná o shrnutí informací o dějinách nejvýznamnějších sakrálních staveb ve městě, a teprve poté přišel na řadu výklad o náboženských proměnách města v 16. a na počátku 17. století. Přestože se jedná o velmi náročné téma, zůstala otázka náboženské proměny města v 16. století bohužel pouze v náznaku.

Samotné jádro předkládané diplomové práce představuje šestá kapitola (s. 56-76). Petra Žaldová se v ní postupně věnovala jednotlivým částem testamentů, jež obsahovaly údaje využitelné ke studiu zbožnosti soběslavských měšťanů. Některé zjištěné poznatky by opět neměly být opomenuty, škoda jen, že se nedočkaly širšího srovnání s jinými městy, jejichž testamenty se dočkaly badatelské pozornosti. Jedná se např. o používání různých vzorů areng (s. 60), první zmínky o odkazu duše z poloviny druhého desetiletí 17. století (s. 64) či první zmínku o sloužení mší za spásu duše až z roku 1721 (s. 68). Autorka navíc svůj výklad prokládá množstvím citací z jí studovaných pramenů, které jsou spolehlivě datovány. Rovněž její opatrné pokusy o interpretaci pokládám za odpovídající a vyvážené. Přesto by jí – a to platí pro celou diplomovou práci – prospělo pomalejší a důkladnější promyšlení studovaných pramenů a otázek. Výklad je mnohdy na můj vkus příliš rychlý, čemuž odpovídají nejen občasné pravopisné a gramatické chyby, ale také nejasnosti ve stylistice. Zatímco zmínky o duši či sloužení mší za duši se Petra Žaldová ke škodě věci nepokusila kvantifikovat a porovnat v jím sledovaném období, tabulky s četností výskytu odkazů chudým a četností výskytu zbožných odkazů již

čtenář v práci nalezne. Obě dokládají, že Soběslav byla i v první čtvrtině 19. století nadále venkovským pozdně barokním městem, kde se nástup „nové doby“ – alespoň v případě studovaných testamentů – nijak neprojevil.

Diplomová práce Petry Žaldové přináší množství pozoruhodných postřehů o barokní zbožnosti soběslavských měšťanů. Prospělo by jí ale důkladnější promýšlení studovaných pramenů, práce s literaturou a také větší zřetel k vývojové linii výkladu. Práci doporučuji k obhajobě a hodnotím ji stupněm **velmi dobře**.

Jindřichův Hradec, 23. srpna 2009

PhDr. Josef Hrdlička, Ph.D.